दीर्घतमा औचथ्यः।अश्विनौ। त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप्

वस् रुद्रा पुरुमन्त् वृधन्तां दश्स्यतं नो वृषणाविभिष्टौ।

दस्रो ह यद्रेक्ण औच्थ्यो वां प्र यत्सुस्राथे अर्कवाभिरूती॥ १.१५८.०१

वसू- चित्तस्तम्भकारको । वसु स्तम्भे । रुद्रा- वेगवन्तो । पुरुमन्तू- बहुविद्यावन्तो । वृधन्ता- वर्धको । वृषणो- वर्षको । अभिष्टो- अभीष्टो । दशस्यतम्- दत्तम् । दस्रा- दर्शनीयाविश्वनो । अकवािभः- अकुित्सतािभः । ऊती- रक्षािभः । औचथ्यः- उचितेषु कर्मसु साधुरिति दयानन्दः । यत् रेक्णः- यद्वव्यम् । वाम्- युवयोर्द्दाित तत् । सस्राथे- प्रसारयथः ॥१॥

को वाँ दाशत्सुमृतये चिदुस्यै वसू यद्धेथे नर्मसा पुदे गोः।

जिगृतम्समे रेवतीः पुरंधीः कामुप्रेणेव मनसा चरन्ता॥ १.१५८.०२

कः। वाम्- युवयोः। चित्- एव। अस्यै- एतस्यै। सुमतये- शोभनमतये। दाशत्- ददाति। वस्-चित्तस्तम्भकारकौ सन्तौ। गोः पदे- भूम्याम्। नमसा- नमस्कारेण। धेथे- धारयथः। अस्मे-अस्माकम्। रेवतीः- दानयोग्यसम्पदः। पुरन्धीः- पुरधारणयोग्याः शक्तीः। जिगृतम्- शब्दयतम्। कामप्रेणेव मनसा- कामपूरकचित्तेनेव। चरन्ता- सञ्चरन्तौ। कामपूरणं नात्यन्तिकम्। आध्यात्मिकदर्शनमेवाध्यात्मिकमिति कारणेन इवकारः॥२॥

युक्तो हु यहाँ तौुग्यायं पेरुर्वि मध्ये अणीसो धायि पुजः।

उपं वामवः शर्णं गमेयं शूरो नाज्मं पतयद्भिरेवैः॥ १.१५८.०३

वाम्- युवयोः। युक्तः- समाहिता। पज्रः- शक्तिः। पेरुः- पारकुशला। अर्णसो मध्ये-समुद्रप्रतीकजीवनमध्ये। तौग्रवाय- तौग्रवरक्षणार्थम्। धायि- धृता। शूरः- समर्थः। न- यथा। पतयद्भिः- पतनशीलाभिः। एवैः- गमनशीलाभिः स्वशक्तिभिः। अज्म- जित्वा गच्छति। तथा गन्तुम्। वाम्- युवयोः। अवः- रक्षाम्। शरणं। उप गमेयम्- संप्राष्ट्रयाम्॥३॥

उपस्तुतिरौच्थ्यमुरुष्येन्मा मामिमे पतित्रणी वि दुंग्धाम्।

मा मामेधो दर्शतयश्चितो धाक्य यद्वां बुद्धस्त्मिन खादिति क्षाम्॥ १.१५८.०४

यत्- यदा । वाम्- युवयोः संबन्धी । बद्धः- आवरणबाधितो जीवः । तमिन- आत्मना । क्षाम्-भोमभोगमेव । प्र खादिति- प्रकर्षेण अनुभवित नाध्यात्मिकम् । तदा । दशतयश्चितः-बहुवारसञ्चितः । एधः- इन्धनसङ्घवत् । माम् । मा धाक्- मा दहतु । औचथ्यम्- उचितेषु कर्मसु साधुम् । उपस्तुतिः- मन्त्रः । उरुष्येत्- रक्षतु । इमे- एते । पतित्रणी- गमनशीले द्यावापृथिव्यो । माम् । वि दुग्धाम्- दोहनरहितम् । मा- मा कार्ष्यम् ॥४ ॥

न मा गरन्नद्यौ मातृतमा दासा यदीं सुसमुब्धम्वाधुः।

शिरो यर्दस्य त्रैतनो वितक्षेत्स्वयं दास उरो अंसावपि ग्ध॥ १.१५८.०५

त्रैतनः। अस्य- एतस्योपासकस्य। शिरः- मूर्धानम्। वितक्षत्- हिंसितवान्। दासः- उपक्षपियता। उरः अंसौ। ग्ध- हतवान्। त्रैतनो मनःप्राणशारीराख्यबन्धत्रयस्थेन्द्रियदास्यभावनं सर्वाण्यङ्गानि नाशयदस्तीति भावः। सुसमुब्धम्- सुष्ठु सङ्कचितम्। ईम्- एनम्। दासाः- उपक्षपियतृदास्यभावनानि। अवाधुः- अवाङ्मुखमपातयन्। मातृतमाः- अतिशयकारुण्ययुक्तानि जननीसमानि। नद्यः- जीवोदकानि। माम्। न गरन्- मा भौमजीवने निमग्नं कुर्युः॥५॥

दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान्देशमे युगे। अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवित सार्राथः॥ १.१५८.०६

दीर्घतमा मामतेयः- ममतया अन्धः। दशमे युगे- प्रभूतयुगानि। जुजुर्वान्- अश्विनोः प्रसादेन जीवितवान्। दर्शनयुक्तोऽभवत्। प्रभूतयुगेषु जीवन् जीर्णो भवति। अपामर्थं- उज्जीवनार्थम्। यतीनाम्- यतताम्। ब्रह्मा- आचार्यः। सार्रथः- निर्वाहकः। भवति ॥६॥